

PITI FERENC
IV. Béla és IV. László király oklevelei
Anjou-kori okiratokban

*in memoriam professoris
Ladislai Koszta*

Az Anjou-kori oklevéltár-sorozat¹ köteteinek készítése közben a kutató néha, de még mindig találkozhat olyan Árpád-házi királyi oklevelekkel, amik nem szerepelnek a vonatkozó kritikai gyűjteményben.² Jelen dolgozatban négy (a kurzivált belső említésekkel együtt hat) ilyen szeretnék közzétenni latin szöveggel.

1254. jún. 14.

IV. Béla király a Mátyás szepesi prépost és Aba nembeli Mihály comes közötti birtokügyben előbbi javára ítélt.

[B]ela dei gratia Hungarie Dalmacie Croacie Rame Servie Gallicie Lodomerie Cumanieque rex, omnibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium salvatore. Totiens negotia in recidive questionis scrupulum revocantur ut nisi litigantium presumptio lege regia radicitus extirpetur dato libello repudii concordia extra mundi terminos exulabit. Ad universorum igitur notitiam volumus pervenire quod cum Mychael comes frater Edemyn de genere Aba fidelem nostrum magistrum Mathiam prepositum de Scepus super quibusdam possessionibus sive terris Ida scilicet cum omnibus suis pertinentiis et Scebus ac Felgaradna³ quas a Petro filio Kail et filiis ipsius et a filiis Georgii fratris eiusdem Petri videlicet Eguruh Alexandro et a Posa et Matheo filio eiusdem tempore

---

¹ Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia. I–XV. (1301–1331), XVII. (1333), XIX–XXXII. (1335–1348), XXXIV. (1350), XXXVIII. (1354), XL. (1356). Szerk. ALMÁSI TIBOR–BLAZOVICH LÁSZLÓ–GÉCZI LAJOS–B. HALÁSZ ÉVA–KÓFALVI TAMÁS–KRISTÓ GYULA–MAKK FERENC–PITI FERENC–RÁBAI KRISZTINA–SEBŐK FERENC–TEISZLER ÉVA–TÓTH ILDIKÓ. Budapest–Szeged, 1990–. (a továbbiakban: Anjou-oklt.)

² SZENTPÉTERY IMRE–BORSA IVÁN: Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. Regesta regum stirpis Arpadianae critico diplomatica. Budapest, 1923–1987. (a továbbiakban: Reg. Arp.)

³ A birtokok az Abaúj megyei Kisida (Malá Ida), Zsebes (Šebastovce; ma mindkettő Szlovákia), valamint Petri (Hernádpetri). GYÖRFFY GYÖRGY: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. I–IV. Budapest, 1963–1998. (a továbbiakban: ÁMTF) I. 92–94., 158., 132. (a kötet ezen oklevelet nem idézi)

quo famis pestilentie ingrebat sibi et ecclesie sue sancti Martini de Scepus predicto et successoribus suis cum pecunia reddituum ecclesie sue memorate ducentis scilicet et quinquaginta marcis fini argenti sub suis veris metarum cursibus et antiquis titulo comparaverat emptionis perpetuo possidendas, in nostre maiestatis presentiam evocasset, dicens medietatem ipsarum terrarum ad se iure hereditario pertinere, prenominate prepositus nobis in loco iudiciali sedentibus respondit ex adverso quod dictas terras bona fide iusto titulo iure videlicet emptitio possidebat, ad quod etiam dixit privilegium se habere. Et licet nobis prima facie visum esset, ut idem prepositus venditores ipsarum terrarum producere debuisset, quia tamen idem fidelis noster prepositus asserebat quod ipsius venditionis refricatio ex malicia procederet venditorum et quod ex voluntate ipsorum suorum etiam omnium adhibito consilio cognatorum ipsas possessiones et terras Mychael repeteret sepefatus, ipsos venditores non precepimus statuendos interloquendo de baronum nostrorum consilio decernentes ut per sua privilegia comprobaret quo titulo vel quo iure terras sive possessiones possideat pretaxatas, prefigentes terminum quando sua super hoc exhibere debeat documenta. Adveniente itaque termino memoratus prepositus *nostrae confirmationis privilegium* et Agriensis capituli litteras presentavit *dilucide ostendentes possessiones et terras nominatas ab hominibus supradictis ut premittitur emisse bona fide et actenus ex eodem titulo iuste et pacifice possedissee*.⁴ Nos vero rationibus et allegationibus partium plenius intellectis ad nostrum nichilominus recurrentes edictum quod de baronum nostrorum consilio fecimus deliberato ut possessiones sive terras distractas famis tempore pro certa pecunie quantitate aliquo ex cogitato ingenio, nec ipsi venditores nec aliqua ipsorum propinquitas vel descendentes ab eis repetendi vel venditionem aliquatenus inpugnandi aliquam habeant facultatem, vel in emptorem quoquomodo suam possint dirigere actionem, prenominate possessiones et terras cum omnibus suis utilitatibus et pertinentiis secundum cursus suarum antiquarum limitationum supranominato magistro M. preposito et dicte ecclesie sue ac successoribus suis dimisimus pacifice possidendas, prefato Mychaeli et heredibus ipsius ac descendentes ab eis et omnibus qui ipsum Mychaelem aliqua consanguineitatis tangunt linea, perpetuum super hoc

---

⁴ A kurzivált szöveg a király (1254. jún. 14. előtt kelt, a Reg. Arp. által szintén nem tartalmazott) oklevelének említése, amiben megerősítette, hogy a birtokokat Mátyás szepesi prépost jóhiszeműen vásárolta meg és ezen címen azokat jogosan és békésen birtokolta.

silentium sententialiter inponentes. Ut igitur huius rei seriem nulla litigantium valeat cupiditas retractare, ad perpetuam firmitatem presentes litteras concessimus dupplicis sigilli nostri munimine peremniter roboratas. Datum anno ab incarnationis domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto, decimo octavo Kalendas Julii, regni autem nostri anno decimo nono.

Átírta: jászói konvent, 1345. júl. 27. DF⁵ 272813.

(é. n.)⁶

IV. Béla király visszaadja Péter fia Istvánnak a Pezda fiai által elfoglalt Konthian nevű örökbirtokát.

...quasdam litteras excellentissimi principis domini Bele quondam illustris regis Hungarie recolende memorie .... in quibus comite Stephano filio Petri quandam possessionem Konthian vocatam hereditarii iuris titulo sibi pertinere et per Prezda ac Stephanum filios Pezda occupatam fore auribus regis propala[n]te, ipsa regalis magnitudo eandem possessionem ius ipsius comitis Stephani filii Petri fuisse agnoscens eidem comiti Stephano restituisse reperiebatur evidenter.

Tartalmilag átírta: Nagymartoni Pál országbíró, 1334. okt. 17. DL 2799.⁷

1274.

IV. László király privilegiális oklevele Cséke birtokról.

...litteras privilegiales domini Ladislai dei gratia olym incliti regis Hungarie factum possessionis seu terre Cheke⁸ vocate tangentes in anno domini millesimo ducentesimo septuagesimo quarto confectas...

Tartalmilag átírta: vasvári káptalan, 1384. aug. 3. DL 100202.

---

⁵ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár és Diplomatikai Fényképgyűjtemény, Budapest. (a továbbiakban: DL vagy DF)

⁶ A Középkori Magyarország Levéltári Forrásainak Adatbázisa 1245–1270 közöttre keltezi. <http://mol.arcanum.hu/dldf>

⁷ Az aradi káptalan ue. oklevélben tartalmilag átírt, 1317. évi oklevele szerint (Anjou-oklt. IV. 679. sz.) a birtok Bokocha és a zágrábi püspök Zalathnuk nevű birtokával volt szomszédos. ENGEL PÁL digitális térképe alapján – Magyarország a középkor végén. [Budapest, 2001.] – előbbi Felső- és Alsóbakolca (Nova és Donja Bukovica), utóbbi Szalatnok (Podravska Slatina), Konthian pedig a mai Kozice (mind Kőrös megye, ma Horvátország).

⁸ Valószínűleg a Vasvár megyei Cséke birtok lehetett. CSÁNKI DEZSŐ: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. II. Budapest, 1894. 741.

1287.

IV. László király Baan fia Barleus divéki nemesnek adja érdemeiért a Prasnycha nevű nyitrai várföldet.⁹

...quoddam privilegium serenissimi principis domini Ladislai quondam illustris regis Hungarie laudande memorie sub anno domini millesimo ducentesimo octuagesimo septimo confectum .... in cuius tenore .... magister Barleus filius Baan quondam terram castri Nitriensis Prasnycha vocatam, dicendo eandem vacuum et habitatoribus destitutam contiguam terre seu possessioni sue, petivisset ab eodem domino Ladislao rege sibi dari, et quia de qualitate quantitate seu circumstantiis eiusdem ipsi domino Ladislao regi veritas non constituisset, ideo *fidelibus suis capitulo ecclesie Nitriensi suis dedisset in mandatis, ut cum Nicolao comite de Zolium ipsorum mittere hominem idoneum deberent, coram quo idem homo regius quandam terram castri Nitriensis Prasnycha vocatam reambularet et statueret magistro Barleo nobili de Dyuek, si non fieret contradictum, idemque capitulum Nitriense obtemperantes ipsius domini Ladislai regis parere mandatis et perceptis, iuxta eiusdem preceptum et mandatum cum Renoldo nobili de Kurus¹⁰ serviente eiusdem comitis Nicolai qui vice et nomine domini sui comparuisset, ipsorum hominem misissent fidedignum, qui rediens eidem capitulo dixisset, quod idem Renoldus prefatam terram convocatis commetaneis et vicinis reambulasset et statuisset magistro Barleo nominato vacuum penitus et habitatoribus destitutam, nemine contradictore existente, sub eisdem metis et terminis quibus per predictum castrum habita fuisset et possessa. Quibus sic peractis idem dominus Ladislaus quondam rex Hungarie consideratis fidelibus servitiis et fidelitatum meritis eiusdem magistri Barlei, que ipsi domino Ladislao regi semper et ubique in diversis expeditionibus regni*

---

⁹ Ezen oklevelet Reg. Arp. 3465. sz. tartalmazza (IPOLYI ARNOLD–NAGY IMRE–VÉGHELY DEZSŐ: Hazai Okmánytár. Codex diplomaticus patrius. VI. Budapest, 1876. 327–328. alapján), szintén mint tartalmi átiratot (III. András király, 1291. > Kont Miklós nádor, 1359. jan. 24.), és hasonlóan innen idézi a birtokot (ma Práznóc; Praznovce, Szlovákia) ÁMTF IV. 447. is. De mivel ezen tartalmi átirat jóval bővebb, mint az 1359-es – többletként tartalmazza említésként a király (nyilván írásban történt) parancsát a nyitrai káptalannak a birtok iktatására és a káptalan jelentését (ezek vélhetően az eredeti királyi oklevélben átirásra kerültek), valamint Barleusnak a csehek elleni (1278. évi) hadjárat során (ahol a dürnkruti csatában, mint ahogy az oklevél céloz is rá, II. Ottokár cseh király is elesett) tanúsított érdemeinek megemlézését –, ezért szövegének közlését nem véltem haszontalannak.

¹⁰ A birtokok a Nyitra megyei Divék (Nyitradivék; Diviaky nad Nitricou), Práznóc (Praznovce) és Koros (Nyitrakoros; Krušovce), ma mind Szlovákiában. ÁMTF IV. 372–375., 447., 412–413.

sui Hungarie impendisset laudabiliter et devote fortune casibus pro fidelitate sue regie maiestati debita se et sua exponere non formidans, et specialiter in expeditione sua quam habuisset contra regem Boemorum eiusdem et regni sui hostem antiqu[u]m, ubi idem rex occubisset, prefatus Barleus viriliter dimicando suas fidelitates coram sue regie maiestatis oculis laudabiliter demonstrasset, in recompensationem tot et tantorum servitiorum suorum licet ampliora meruisset, prefatam terram Prasnycha cum suis pertinentiis attinentiis et utilitatibus universis dedisset donasset et contulisset eidem magistro Barleo et per eum suis heredibus heredumque suorum successoribus iure perpetuo pacifice et irrevocabiliter possidendam.

Tartalmilag átírta: Nagymartoni Pál országbíró, 1345. máj. 12. DL 39077.

Függelék

Az Anjou-oklt. regesztái készítése közben a kutató természetesen figyelemmel van az oklevelek hátlapjára is, ahol sok mindent találhat: pecsénnyomot, kancelláriai jegyzetet, azonos vagy későbbi kéztől az oklevél tartalmára vonatkozó feljegyzéseket, stb. Olyasmit azonban, mint az alábbi feljegyzés, igen ritkán, ezért jelen forrásközlés végére illeszttem, függelékként.

A budai káptalan 1362. máj. 7-i birtokiktató levele¹¹ hátlapján ugyanis a következő, versszerű latin szöveg szerepel:

*Vita nostra non est vita
sed misera calamitas
vita nostra sicut umbra*

Másik kéztől pedig egyértelműen ennek magyar fordítása (igaz, csak az első két soré):

*Az mi letunk nem
illet, hanem niomo
rusagos niauualia*

---

¹¹ DL 5122. A forrásban a káptalan jelenti Erzsébet anyakirálynénak, hogy egy békásmegyeri (ma Budapest része) birtokrészt iktattak az óbudai apácáknak.

Vita nostra non est vita
sed misera calamitas
Vita nostra sicue videri
As per letum non
hanem nōmo
nūq̄q̄s mānā līa

A kézírások alapján a feljegyzéseket a XVI. századra tenném. Hogy szerzőink miért épp egy Anjou-kori oklevél hátulját választották gondolataik közlésére, nem tudni – de biztosan nem az 1362. évi birtokiktatás kapcsán szomorkodtak, hanem az ország saját korukban levő általános (és/vagy saját életük egyedi) rossz helyzetén. Sajnos, a költői lelkület csak 3 sorig tartott (a fordítóé pedig még addig sem), de egy 1362. évi oklevél hátlapján egy efféle „filozo-poétikus” szöveg némi figyelmet még így is megérdemelhet.

FERENC PITI
Charters of King Bela IV and Ladislaus IV
in Documents from the Anjou Era

The paper contains Latin texts of unpublished charters of King Béla IV (1235–1270) and King Ladislaus IV (1272–1290) preserved in charters from the Anjou era in Hungary.